

LBRIS

We know
books

Elena Garro
Los recuerdos del porvenir

RIGHTS RESERVED ELENA GARRO as writer.

RIGHTS RESERVED by the Ownership of the Patrimonial Rights
ROBERTO ENRIQUE TABLA STEINMANN

Copertă © Ștefan Ioan

© 2024 by Editura Lebăda Neagră
pentru prezenta ediție în limba română

Această carte este protejată de legile copyrightului. Reproducerea, multiplicarea, punerea la dispoziția publică, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea deținătorului copyrightului constituie încălcări legislative cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc în conformitate cu legile în vigoare.

www.blackswanpublishing.ro

Editura Lebăda Neagră
Iași, Str. Plopii fără Soț, nr. 45, 700273

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

GARRO, ELENA

Amintiri din zilele ce vor veni / Elena Garro; trad. din lb. spaniolă
de Vasilica Gamardo. - Iași: Lebăda Neagră, 2024

ISBN 978-630-330-072-6

I. Gamardo, Vasilica (trad.)

821.134.2

Elena Garro

AMINTIRI DIN ZILELE CE VOR VENI

Traducere din limba spaniolă și note
de Vasilica Gamardo

Lebăda Neagră
Iași, 2024

CUPRINS

PARTEA ÎNTÂI 7

PARTEA A II-A 163

LBRIS

We know
books

PARTEA ÎNTÂI

I

S tau aici, întins pe locul acesta sterp. Doar memoria mea știe ce ascunde. Îl privesc și mă întorc în trecut, și tot așa cum apa trage la apă, și eu, nostalgic, vin să mă regăsesc în aparența lui de piatră acoperită de țărână, înconjurată de ierburi, închisă în sine și condamnată la variabilul reflex al aducerii-aminte. Îl văd, mă văd și mă transfigurez într-o mulțime de culori și de timpuri. Am fost în foarte mulți ochi. Acum nu sunt decât amintirea care se păstrează despre mine; nimic mai mult.

Mă contemplan, iată, de la această înălțime: mare, așezat într-o vale aridă, înconjurat de vârfuri ascuțite de munți și de câmpuri galbene pline de coioți. Casele mele sunt joase, vopsite în alb, iar acoperișurile lor răsar uscate de soare ori strălucind de apă, după cum vremea e de secetă sau de ploi. În unele zile, ca astăzi, aducerile-aminte mă întristează. Mi-ar plăcea să nu am memorie deloc și să mă transform în pulbere pioasă numai pentru a nu vedea cum arăt.

Am cunoscut mai multe epoci. Am fost fondat, asediat, cucerit și împodobit pentru a întâmpina soldați. Am descoperit tulburarea fără pereche a războiului, cutremurul pe care îl provoacă, aventura lui imprevizibilă. Apoi am stat liniștit un timp. Iar într-o zi au apărut alți războinici, care m-au jefuit și m-au mutat departe. Așa am ocupat și eu, o vreme, o câmpie verde și luminoasă. Până când o altă trupă de toboșari și de generali tineri m-a dus, trofeu, la un munte

plin de apă, unde am putut vedea ce sunt cascadele și ploile torențiale. Dar acolo n-am stat decât vreo câțiva ani. Pe când Revoluția agoniza, o ultimă armată, pecetluită de înfrângere, m-a abandonat în acest loc însetat. Multe dintre locuințele mele au fost atunci arse, iar ocupații lor împușcați.

Parcă văd caii străbătând nervoși străzile și piețele mele, parcă aud strigătele de groază ale femeilor în brațele călăreților. Când ei s-au pierdut în depărtare și din flăcări n-a mai rămas decât cenușa, au început să iasă, pe gurile puțurilor, și tinerele înspăimântate și palide fugite din calea vâltorii.

Ai mei sunt bruneți. Poartă haine albe de bumbac și *huaraches*¹ în picioare, și se împodobesc cu coliere de aur ori își leagă la gât o băsmăluță de mătase trandafirică. Merg încet, vorbesc puțin și privesc cerul. La apusul soarelui cântă. Sâmbetele, atriul cu migdali al bisericii se umple de vânzători și de cumpărători. Strălucesc peste tot panglicile colorate, mărgelile poleite și pânzeturile albastre și rozalii. Aerul se impregnează de aburi și miasme – de saci de cărbune încă miroșind a lemn, de guri cu bale de beție, de ocol de măgari. Noaptea răsună pistoalele și se încing bătăile, macetele sclipesc pe lângă grămezile de porumb și pe sub felinarele cu petrol. Iar luna, foarte devreme, zurbagiii se retrag lăsându-mi câțiva morți pe care îi adună Primăria. Așa se întâmplă mereu, de când țin minte.

Căile mele principale se întâlnesc într-o piață cu tamarini. Una dintre ele se prelungește și o ia în jos până ce se pierde

1. Sau *guaraches*. Sandale indigene confecționate dintr-o singură fâșie de piele foarte lungă, complicat împletită. Înainte de sosirea spaniolilor, care au adus în această parte a lumii bovinele, se împleteau din sfoară de *henequin* (o specie de agavă cu fibră fină), iar pentru talpă se folosea iuta.

la ieșirea spre Cocula¹. Mai departe de centru, și pe măsură ce coboară, caldarâmul ei sărăcește, iar locuințele cresc, de-o parte și de alta, pe terasamente înalte de doi și trei metri.

Pe această stradă este o casă mare, de piatră, cu o verandă în unghi drept și o grădină îmbâcsită de buruieni și de praf. Acolo timpul a stagnat, iar aerul a încremenit de lacrimi. În ziua în care au scos trupul doamnei Moncada, cineva, nu-mi amintesc acum cine, a închis poarta și le-a dat drumul servitorilor să plece. De atunci magnoliile înfloresc fără să le privească nimeni, bălăriile acoperă lespezile curții, iar păianjenii se plimbă nestingheriți pe tablouri și pe pian. Palmierii au murit de mult și nicio voce nu mai răsună în verandă. Liliicii și-au făcut cuib în ghirlandele aurite ale oglinzilor, iar „Roma” și „Cartagina”, față în față, se încovoie de fructe ce stau să cadă de coapte. Uitare și tăcere; doar atât. Și totuși, în memorie persistă o grădină scaldată de soare, roind de păsări, plină de zarvă și de glasuri. O bucătărie fumegând la umbra violetă a unor jacaranda, o masă la care mănâncă slujitorii familiei Moncada.

Strigătul străpunge dimineața:

— Îți pun sare!

— Să fiu în locul doamnei, eu aș da ordin să se taie copacii aceia, e de părere Félix, cel mai bătrân dintre servitori.

Nicolás Moncada, în picioare pe cea mai înaltă ramură din „Roma”, o observă pe sora sa Isabel, care, pe burtă peste o creangă din „Cartagina”, își contemplantă mâinile. Fata știe că „Roma” se cucerește prin tăcere.

— Îți tai copiii!

1. Originea acestui toponim a fost legată de cuvântul *cocollan*, din náhuatl (limba autohtonă): „loc ondulat”, după o interpretare, „loc de ceartă”, după alta. *Cocula* este, de asemenea, și numele unei plante cățărătoare din ținuturile intertropicale.

În „Cartagina”, fâșii de cer se strecoară printre ramuri. Nicolás coboară din copac, se îndreaptă spre bucătărie ca să caute un topor, apoi se întoarce în fugă la picioarele arborului surorii sale. Isabel privește scena de sus și alunecă, fără grabă, din creangă în creangă până la pământ, unde îl privește fix pe Nicolás. Neștiind ce să facă, băiatul stă cu arma în mână. Juan, cel mai mic dintre cei trei frați, începe să plângă.

— N-o tăia, Nico!

Isabel se îndepărtează încet, traversează grădina și dispare.

— Mamă, ai văzut-o pe Isabel?

— Las-o, ea e rea!

— A dispărut!... Are puteri magice.

— S-a ascuns, prostuțule.

— Nu, mamă, are puteri, repetă Nicolás.

Știi că toate acestea s-au petrecut înainte de generalul Francisco Rosas și de tot ceea ce mă întristează când privesc acest loc sterp. Și cum memoria conține suma timpurilor, iar ordinea lor este imprevizibilă, mă aflu acum în fața geometriei de lumini care a inventat colina aceasta iluzorie ca o premoniție a nașterii mele. Un punct luminos definește o vale; clipă geometrică ce se unește momentului acestei pietre seci și al superpoziției spațiilor care formează lumea imaginară. Memoria îmi înapoiază acele zile, intacte, iar acum Isabel e din nou acolo, dansând cu fratele ei Nicolás în veranda scaldată de lumini portocalii, învârtindu-se pe tocure cu buclele în dezordine și un zâmbet aprins pe buze. Un grup de tinere în culori vii îi înconjoară. Mama ei o privește cu reproș. Servitorii beau alcool în bucătărie.

— Nu vor termina bine, prorocesc ei, așezați pe lângă foc.

— Isabel! Pentru cine dansezi? Pari o nebună!

II

Când generalul Rosas a făcut ordine, m-a cuprins teama și am uitat de petreceri. Ai mei n-au mai dansat în fața acelor militari necunoscuți și taciturni. Lămpile de petrol se stingeau la zece, iar nopțile erau sinistre, înspăimântătoare.

Francisco Rosas, șeful garnizoanei din Piață, era trist. Umbla pe străzile mele lovindu-și cizmele înalte și largi la genunchi cu o biciușcă, nu saluta pe nimeni, nu răspundea la salutul nimănui și ne privea cu neplăcerea cu care o fac străinii. Era înalt și violent. Uitătura lui galbenă trăda tigrii pe care îi ascundea înlăuntrul său. Îl însoțea adjunctul lui, colonelul Justo Corona, de asemenea sumbru, cu o batistă roșie legată la gât și o pălărie texană lăsată într-o parte. Își spuneau „oameni din Nord”. Fiecare umbla cu câte două pistoale. Pe cele ale generalului se vedeau numele lor cu litere mici de aur înconjurate de vulturi și porumbei: *Ochii care te-au văzut și Concesiva*.

Nu ne plăcea prezența lor. Erau oamenii guvernului, intraseră cu forța, și tot cu forța continuau să rămână aici. Făceau parte din aceeași armată care m-a uitat în acest loc fără ploi și speranțe. Din cauza lor zapatiștii¹ plecaseră, iar noi am rămas așteptându-le întoarcerea, cu zarva ei de cai și de tobe, cu făcliile fumegânde. În zilele acelea încă mai

1. Integranți ai Armatei Eliberatoare a Sudului, condusă de Emiliano Zapata (1879-1919) în timpul Revoluției Mexicane (1910-1917). Într-un sens mai extins, adepți ai mișcării agrare conduse de Zapata.

credeam în noaptea cutremurată de cântece și în deșteptarea reconfortantă a revenirii lor. Noaptea aceea luminoasă dura neștirbită în timp. Militarii ne-o interziseseră, dar cel mai inocent gest ori cel mai neașteptat cuvânt o puteau recupera. De aceea noi o așteptam, în tăcere. Iar în așteptarea aceasta eu eram mâhnit, supravegheat îndeaproape de oamenii aceia încruntați care umpleau copacii de spânzurați. Teama era pre-tutindeni. Pasul generalului ne înspăimânta. Chiar și bețivii umblau posomorâți, iar din când în când își mărturiseau durerea printr-un strigăt prelung și spart, care răsuna în strălucirea fugară a după-amiezii. Pe întuneric, beția lor sfârșea în moarte. Un cerc se închidea, tenebros, în jurul meu. Poate opresiunea se datora abandonului în care mă aflam și ciuda-tei senzații de a-mi fi pierdut destinul. Mă împovărau zilele și speram, nerăbdător și agitat, într-un miracol.

Chiar și generalul, incapabil să-și contureze bine zilele, trăia în afara timpului, fără trecut și fără viitor, iar pentru a-și uita prezentul înșelător, organiza serenade pentru iubita lui Julia, și bramburea prin noapte urmat de asistenții săi și de fanfara militară. Eu tăceam în spatele balcoanelor închise, și *Cocoșul* trecea cu avalanșa lui de cântece și de împușcături. Dis-de-diminează apăreau câțiva spânzurați de ramurile arborilor din Cocula. Îi vedeam din mers, prefăcându-ne că nu-i vedem, cu limbile afară, cu capul atârnat, cu picioarele lungi și slăbănoage. Erau hoți de vite sau rebeli, spunea raportul militar.

— Alte păcate pentru Julia, își zicea Dorotea când trecea devreme pe acolo, ca să-și bea cana de lapte la coada vacii.

— Dumnezeu să-i odihnească în pacea Lui! adăuga privind spânzurații desculți și zdrențăroși, indiferenți la pieta-tea ei. „Ultimii vor fi cei dintâi”, își amintea bătrâna, iar Slava divină strălucind între raze de aur și nori albicioși apărea în fața ochilor săi. Era suficient să întindă mâna pentru a

atinge momentul acela pur. Dar Dorotea avea grijă să nu facă gestul; știa că o minimă fracțiune de timp conținea enormul abis al păcatelor pe care le comisese și care o separau de prezentul etern. Indigenii spânzurați reflectau o dimensiune perfectă și se aflau deja într-un timp în care ea nu va ajunge nicicând. „Stau acolo de săraci.” Își văzu cuvintele desprinzându-i-se de buze și ajungând până la picioarele morților fără să-i atingă. Sfârșitul ei nu va fi ca al lor. „Nu toți oamenii ating perfecțiunea în moarte; unii sunt morți, iar alții cadavre. Iar eu voi fi cadavru”, își spuse cu tristețe. Mortul este un eu desculț, un act diafan care atinge ordinea Slavei; cadavrul e alimentat de moșteniri, de uzură și beneficii. Dorotea nu avea cui să-și spună gândurile deoarece trăia singură, într-o casă pe jumătate în ruine, în spatele zidului locuinței doinei Matilde. Părinții ei fuseseră proprietarii minelor La Alhaja¹ și La Encontrada², în Tetela³. După moartea lor, ea a vândut casa mare și a cumpărat-o pe cea în care familia Cortina și-a dus traiul până la sfârșit. Când s-a văzut fără nimeni pe lume, a început să croșeteze dantele pentru altar, să brodeze hăinuțe pentru Pruncul Iisus și podoabe pentru Sfânta Fecioară. „E și ea un suflet al lui Dumnezeu”, spuneam toți. Când veneau sărbătorile, Dorotea și doña Matilde se ocupau de împodobirea imaginilor. Cele două femei se închideau în biserică și își îndeplineau misiunea reverențios. Don Roque, sacristanul, după ce dădea jos sfinții, se îndepărta respectuos și le lăsa singure.

— Vrem s-o vedem pe Fecioară goală! strigau Isabel și frații ei, intrând în biserică pe neașteptate; alergând. Femeile acopereau imediat imaginile.

1. Giuvaerul.

2. Cea scoasă la iveală, descoperită.

3. În năh., „loc cu dealuri”.

— Pentru numele lui Dumnezeu, copii, ochii voștri nu trebuie să vadă așa ceva!

— Plecați de-aici! stăruia mătușa lor, Matilde.

— Te rog, mătușă, numai o dată!

Dorotea ar fi râs cu plăcere de curiozitatea puștilor. Ce păcat că a râde ar fi însemnat un sacrilegiu!

— Dacă veniți la mine acasă, vă spun o poveste, ca să vedeți de ce curioșii trăiesc puțin, promitea ea.

Prietenia bătrânei cu familia Moncada a fost permanentă. Copiii îi curățau grădina, îi coborau fagurii de albine și îi tăiau uscăturile de bougainvillee și de magnolii; căci, odată terminați banii, Dorotea a înlocuit aurul cu flori din care făcea ghirlande pentru altare. În zilele la care mă refer acum, era deja atât de bătrână, încât uita ce lăsa pe foc și mâncarea ei avea mereu gust de afumat. Când Nicolás, Isabel și Juan veneau pe la ea, strigau:

— Miroase a ars!

— Așa? Păi de când zapatiștii mi-au incendiat casa, mi se arde fasolea..., răspundea ea, fără să se ridice de pe scăunelul scund.

— Dar tu ești zapatistă, îi spuneau tinerii râzând.

— Erau nevoiași. Iar noi le ascundeam mâncarea și banii. De aceea Dumnezeu ni l-a trimis pe Rosas; ca să le ducem dorul. Trebuie să fii sărac ca să înțelegi un alt sărac, mai zicea, fără să-și ia ochii de la florile ei.

Băieții se apropiau să o sărute, iar ea îi privea cu mirare, ca și cum ei se schimbau de la o zi la alta, într-atâta încât îi deveneau de nerecunoscut.

— Cum mai cresc! Gata, liniștiți-vă, nu vă lăsați împinși de coada diavolului!

Tinerii râdeau arătându-și dinții drepți și albi.

— Doro, mă lași să văd camera ta? îi cerea Isabel.

Încăperea – unica – pe care o ocupa Dorotea avea pereții acoperiți cu evantaie care aparținuseră mamei ei. Mai erau și imagini sfinte, și un miros de ceară topită și de muc de lumânare. Pe Isabel o uimea întotdeauna odăița aceea scufundată în penumbră. Îi plăcea să privească evantaiele, cu peisajele lor minuscule iluminate de lună, cu terasele tenebroase pe care perechi mărunte și estompate se sărutau. Erau imaginile unei iubiri ireale și minuțioase, închisă în acele piese păstrate în întuneric. Privea îndelung șirul de scene complicate și invariabile de-a lungul anilor. Celelalte camere erau doar ziduri negre peste care treceau furtiv pisicile ori se întindeau ramuri de zorele violete.

— Nicolás, când voi fi bătrână, și eu voi avea o cămăruță ca aceasta!

— Taci, dragă, tu nu ești făcută să trăiești singură!... Și știi doar: când te căsătorești, poți lua de aici toate evantaiele care îți plac.

Nicolás se mohora și ochii i se tulburau.

— O să te căsătorești, Isabel?

Sprijinit de o coloană a verandei, Nicolás o vedea pe Isabel ieșind din odaia bătrânei cu chipul transfigurat, pierdută într-o lume necunoscută lui. Îl trăda, îl lăsa singur, rupea legătura care îi unea din copilărie. Și el știa ce aveau de făcut amândoi: să fugă din Ixtepec¹. Îi așteptau drumurile cu nimb

1. În sud-vestul țării există un orașel cu acest nume, situat în Istmul Tehuantepec, în zona cea mai îngustă (200 de km) dintre Oceanul Pacific și Golful Mexic (la Oceanul Atlantic). Localitatea s-a dezvoltat dintr-o așezare anterioară indigenă, Iztepeque („cu fața spre deal”). Autoarea s-a inspirat însă din realitățile copilăriei, petrecută într-o localitate mai din nord, din Statul Guerrero, Iguala („unde se înșeninează noaptea”), de asemenea vechi sălaș de indieni. (*Tehuantepec*, „pe colina fiarei”)

de pulbere scânteietoare, câmpul deschis pentru bătălia pe care aveau să o câștige... Care bătălie? Amândoi trebuiau să o descopere, ca să nu le scape prin vreo crăpătură. Iar apoi s-ar întâlni cu eroi care i-ar chema dintr-o lume glorioasă de trâmbițe. Ei, fiii lui Moncada, nu vor muri în paturile lor, în niște cearcafuri umede de transpirație, agățați de viață ca lipitorile. Freamătul orașului îi chema. Zarva îndepărtată a Revoluției era atât de aproape de ei, încât era destul să deschidă ușa casei pentru a intra în zilele atât de febrile de câțiva ani.

— Prefer să mor în mijlocul străzii ori într-o gălceavă la crâșmă, zise Nicolás cu ranchiună.

— Întotdeauna vorbești despre moartea ta, replică Dorotea.

Băiatul, ocupat să o privească pe sora lui, nu răspunse. Era adevărat că se schimbase. Cuvintele lui nu avuseseră niciun efect. Isabel avea de gând să plece, dar nu cu el. „Cum va fi bărbatul ei?”, se întrebă speriat. Fata se gândea la același lucru.

— Nico, crezi că deja s-a născut?

— Nu fi stupidă!

Sora lui chiar îl enerva.

— În acest moment trebuie să fie pe undeva, răspunse ea fără să tresară.

Și a plecat să-l caute prin locuri necunoscute, și a întâlnit o figură care a umbrit-o, dar care a trecut pe lângă ea fără să o privească măcar.

— Nu, nu cred că mă voi căsători...

— Nu vă imaginați lucruri inexistente, pentru că o să sfârșiți rău, le recomandă bătrâna pe când se pregăteau de plecare.

— Doro, unicul lucru pe care trebuie să ni-l imaginăm este ceea ce nu există, îi răspunse Isabel din ușă.

— Ce vrei să spui cu prostia asta?

— Că trebuie să ne imaginăm îngerii, strigă tânăra, și o sărută pe femeia care rămase gânditoare în prag, privind cum se îndepărtează, pe strada pietruită, ultimii trei prieteni care îi mai rămâneau pe lume.